

Vergaderjaar 2019–2020

32 820

Nieuwe visie cultuurbeleid

Nr. 379

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 31 augustus 2020

Hierbij stuur ik u het rapport van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed «Aanhoudend droog»¹. Middels dit onderzoek wordt aandacht gevraagd voor de gevolgen van de aanhoudende droogte op groene monumenten. Daarnaast worden er aanbevelingen gedaan. In deze brief geef ik u tevens mijn beleidsreactie.

Zoals de inspectie constateert, zijn de zomers van 2018 en 2019 de droogste sinds 1906. Vanaf dat jaar is het klimatologisch netwerk operationeel geworden in Nederland en doet het KNMI dergelijke metingen. Ook 2020 hoort tot nu toe tot de 5% droogste jaren. Gezien de klimaatverandering waar we mee te maken hebben, zal deze ontwikkeling zich waarschijnlijk doorzetten. Dit heeft ook zijn weerslag op een groot deel van onze 1400 groene rijksmonumenten. Ik vind het daarom belangrijk dat de inspectie een verkenning naar deze problematiek heeft uitgevoerd en een aantal aanbevelingen doet. Hieronder schets ik eerst een algemeen beeld en daarna ga ik op de aanbevelingen in.

Beleidsreactie

Uit het rapport over de gevolgen van de aanhoudende droogte voor groene monumenten komt een wisselend beeld naar voren. Het beeld verschilt per regio. In het westen van ons land is er een tekort aan oppervlaktewater en zijn bodemdaling en verzilting een probleem. In het oosten en zuiden is de schade door droogte aan monumentale bomen, bosschages en heesters groter door een structureel lager grondwaterpeil, waardoor verdroging optreedt. De genoemde beplanting vormt de hoofdstructuur van de historische aanleg van talrijke groene rijksmonumenten en heeft een hoge cultuurhistorische waarde. Groen erfgoed is gebaat bij een zo continu mogelijke grondwaterstand.

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

Vanwege het verkennend karakter van het rapport, adviseert de inspectie meer monitoring en onderzoek.

In de beleidsbrieven *Erfgoed Telt* (Kamerstuk 332 820, nr. 248) en *Cultuur in een Open samenleving* (Kamerstuk 32 820, nr. 221) wordt het belang van erfgoed in de leefomgeving aangegeven. Ook klimaatadaptatie en klimaatverandering zijn hierbij van invloed. Dit wordt ook meegenomen in lopende trajecten zoals de invoering van de Omgevingswet en de Nationale Omgevingsvisie (NOVI).

Het behoud van groen erfgoed draagt positief bij aan klimaatdoelstellingen. Daarnaast kan waterberging op landgoederen, om verdroging tegen te gaan, ook bijdragen aan de oplossingen voor de uitdagingen die de klimaatverandering met zich meebrengt.

De Erfgoed Deal, die ik samen met medeoverheden en grote maatschappelijke partijen heb gesloten, maakt het voor gemeenten en provincies mogelijk projecten op het gebied van klimaatadaptatie en erfgoed voor te stellen. Ook projecten over groen erfgoed komen hiervoor in aanmerking.

Uit het rapport van de inspectie komt naar voren dat er bij verschillende partijen wel kennis over waterbeheer aanwezig is, maar dat er vaak meerdere belangen en inzichten meespelen, bijvoorbeeld over de aan te houden hoogte van het grondwaterpeil en de grondwateronttrekking. Die zijn niet altijd in het belang van het behoud van erfgoed. Daarnaast kan bestaande kennis beter gedeeld worden. Door afstemming en overleg tussen de verschillende betrokken partijen, zoals groene monumenteneigenaren, waterschappen, gemeenten en provincies kunnen gerichte maatregelen worden getroffen om de negatieve gevolgen van aanhoudende droogte bij groene monumenten zoveel mogelijk tegen te gaan.

Hieronder ga ik in op de specifieke aanbevelingen die door de inspectie zijn gedaan en geef ik aan hoe ik deze betrek bij de uitwerking en uitvoering van mijn beleid.

Aanbevelingen van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed aan de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Rijksoverheid

Zorg met andere ministeries dat bij het opstellen van het beleid meer rekening wordt gehouden met groene monumenten. Bijvoorbeeld bij het ontwerp van watersystemen, bij peilbesluiten en grondwateronttrekking.

Ik breng het erfgoedbelang (inclusief groen erfgoed) in algemene zin in bij verschillende rijkstrajecten van mijn collega's van IenW, LNV en BZK. In bijvoorbeeld de NOVI en het Deltaprogramma ruimtelijke adaptatie wordt het erfgoed al op een goede manier meegenomen en ook in de uitvoeringsagenda NOVI krijgt dit een plek.

Monitor landelijk de gevolgen van droogte op groene monumenten.

Ik ben de mogelijkheden aan het verkennen om de gevolgen van droogte voor het groene erfgoed op te nemen in de Erfgoedmonitor. Daarnaast vinden in verschillende provincies onderzoeken plaats naar gevolgen van verdroging bij groene monumenten, waarbij wordt gekeken naar mogelijke oplossingen.

Zorg voor een centraal aanspreekpunt voor eigenaars van groene monumenten.

Binnen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), onderdeel van mijn departement, wordt al veel aan kennisontwikkeling gedaan met betrekking tot klimaatadaptatie en erfgoed en instandhouding van groen erfgoed. De RCE deelt deze kennis in platforms, overleggen en op haar website. Eigenaren van groene monumenten en gemeenten kunnen terecht bij de RCE, die voor de instandhouding van groen erfgoed ook subsidies verstrekt.

Provincies

Maak afspraken(convenant) met provincies over de bescherming van erfgoed ten tijde van droogte.

Provincies hebben in het kader van het ruimtelijk erfgoed een belangrijke rol, in het bijzonder wanneer het gaat om groen en water. Ik breng dit punt dan ook bij overleggen met provincies onder de aandacht.

Zorg er samen met provinciale erfgoedambtenaren voor dat groene monumenten meegewogen worden bij de regionale beleidstafels droogte.

In onder meer de Erfgoed Deal en het Deltaprogramma, maar ook via de provinciale steunpunten cultureel erfgoed, zijn er mogelijkheden om dit regionaal op te pakken. Aan de RCE zal ik vragen om dit onderwerp in haar overleggen met provincies en met de steunpunten te agenderen.

Ondersteun waterborgingsprojecten, zoals herstel van oude waterlopen bij landgoederen.

Ik ondersteun initiatieven op dit gebied. Met het waterschap Rijn en IJssel, de provincie Gelderland en landgoedeigenaren wordt in het gebied van de Baakse Beek (Achterhoek) bekeken wat voor mogelijkheden er zijn om tot een betere waterhuishouding te komen. Met de provincie Noord-Brabant en het waterschap De Dommel is voor de landgoederen Zwijnsbergen en Heeswijk een analyse gemaakt van de waterhuishouding en wordt bestudeerd of er beter en meer water vastgehouden kan worden.

Waterschappen

Bespreek met waterschappen de mogelijkheid om beter rekening te houden met groene monumenten zoals bij het toepassen van de verdringingsreeks voor oppervlaktewater en herstel oude waterlopen.

Over de verdringingsreeks zal ik met de Unie van Waterschappen in gesprek gaan.

Gemeenten

Stimuleer gemeenten groene monumenten mee te nemen in de klimaatstresstesten.

Vanuit de RCE lopen in dit kader al verschillende projecten en worden gemeenten gewezen op de mogelijkheden om specifieke aandacht te geven aan cultuurhistorie, inclusief de groene monumenten, in omgevingsvisies en in omgevingsplannen. Daarnaast zal ik deze problematiek in mijn overleggen met de VNG, de Federatie Grote Monumentengemeenten en de contacten bij provinciale steunpunten aankaarten.

Naast bovenstaande aanbevelingen geeft de inspectie monumenteneigenaren specifieke aanbevelingen mee. Ik zal de RCE vragen om duurzaam waterbeheer mee te nemen bij de advisering over groene monumenten en het in gesprekken met eigenaren en gemeenten onder de aandacht te brengen. De door mij ondersteunde stichting Erkende Restauratiekwaliteit

Monumentenzorg (ERM) besteedt eveneens aandacht aan de verdrogingsproblematiek.

Bewustwording en kennisdeling zijn essentieel bij een goed beheer van groene monumenten, die vaak zo kenmerkend en bepalend zijn voor het landschap waarin wij leven. Ik zal daarom de komende tijd met de eerder genoemde partijen in overleg gaan om ons er samen voor in te zetten dat dit mooie erfgoed ook voor toekomstige generaties behouden blijft.

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
I.K. van Engelshoven